

AZ EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK EGYESÜLÉSE 2013. ÉVI KÖZGYŰLÉSE ÉS KONFERENCIÁJA

Az EKE 2013-as közgyűlését és szakmai konferenciáját Pápán tartotta a Dunántúli Református Egyházkerület Gyűjteményeinek meghívására. Az első napon a közgyűlés szokásos napirendjei zajlottak: elnöki, kamarási és titkári beszámolók, amit a tisztújítás követett.

A szakmai konferenciára a második és harmadik napon került sor, az előadások témái azon kihívások köré csoportosultak, melyekkel a minőségi könyvtáraknak kell szembenézniük a 21. században. A rendezvény mottója ennek megfelelően: *Minősítsd könyvtáradat, vagy kérj meg más!*

Elsőként az OSZK osztályvezetője, **Moldován István** tartott előadást *E-könyvek, e-book olvasók a könyvtárban* címmel.

Mondandóját három gondolat köré csoportosította: 1. tartalom, 2. eszközök, formátumok, e-olvasás, 3. e-könyvek a könyvtárban.

Valamennyi könyvtár számára óriási kihívást jelent, hogy évszázados értékeket kell aktualizálni a digitális világban, melyek sokféle kiadványtípusban találhatók és még többféle a tartalmuk. A megőrzendő értékek keletkezési körülményei is különbözőek, részben hagyományos, részben digitális formában jöttek létre. Egyesek tartalmukat tekintve nyilvánosak, mások nem publikusak.

Európa egyes nagy könyvtárai már végzik ezt a munkát: elkezdődött a teljes *Vatikáni Könyvtár* digitalizálása, melynek eredményeként 256 kézirat már most is elérhető digitális formában.

A Google eddig kb. 15 millió könyvet digitalizált.

Magyarországon is vannak ilyen kezdeményezések, pl. a *Digitális Irodalmi Akadémia*, a *Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár*, a *Magyar Elektronikus Könyvtár*, de sok folyóirat is elérhető már digitális formában. Magyarországon 2012-ben kb. 2000 e-könyv volt elérhető, mostanra ezek száma 5000-re emelkedett. Az a tapasztalat, hogy az elektromos könyvek forgalmazása növeli az olvasási igényt.

Fontos, hogy mind a magánszemélyek, mind a könyvtárak rendelkezzenek könyvolvasó eszközökkel. Többféle eszköz használható a célra: PC, laptop, netbook, sőt az okostelefonok is.

Magyarországon ma a lakosság 63%-a internethasználó, ezek 45%-a okostelefont (is) használ, 9%-uk táblagépet, e-book olvasója mindössze 4%-nak van. Ma, 2013-ban hazánkban 150 000 e-book olvasó van használatban.

Nyugaton már van e-book kölcsönzés, a hazai bevezetés egyik feltétele, hogy a könyvtárak rendelkezzenek eszközparkkal és olyan könyvtárosokkal, akik ismerik az eszközök használatát. Másik feltétel, hogy kifejlesszük az országos elektronikus könyvkölcsönző rendszert, mert az e-könyvek kölcsönzését nem lehetséges egyedi szinten megoldani.

Nem kevésbé volt érdekesítő **Sándor Tibor** előadása, aki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár osztályvezetője és a *Digitális és hagyományos képgyűjtemények kezelése és szolgáltatása* során szerzett tapasztalatait osztotta meg velünk.

Könyvtárainkba - elsősorban hagyatékok révén - nagyszámú fotóanyag kerül, mindenekelőtt az analóg fényképek megőrzése és szakszerű kezelése jelent számunkra kihívást. Ezeknek a *tartalmi feldolgozása és szakszerű tárolása* ugyanis muzeológusi ismereteket is feltételez, ellenkező esetben egyrészt értéktelen a kép, másrészt nemcsak jelentős mértékben károsodik, de akár teljesen meg is semmisülhet. A tartalmi feldolgozás során ki kell térni a kép minden egyes részletére és a keletkezés körülményeire is (kit-mit ábrázol, ki, mikor, milyen célból készítette. A képen lévő személyek társadalmi helyzete, az ábrázolt esemény részletes leírása, mikor, hogyan cserélt gazdát a fotó, stb.). Minden egyes leírásnál szükség van a múzeumi tárgyakéhoz hasonló részletességű leírásra. Fontos, hogy ezek a leírások könyvtári adatbázisba is integrálhatók legyenek. A tárolás tekintetében nagyon fontos, hogy milyen fényviszonyok között tartjuk őket, milyen a levegő optimális hőmérséklete és páratartalma, milyen anyagból készüljön a csomagolás vagy a tároló szekrény annak érdekében, hogy gyűjteményünk a lehető legkisebb károsodásnak legyen kitéve. Az sem mindegy, hogy a nyilvántartásba vétel során hogyan, milyen eszközzel rögzítjük a fotóra annak leltári számát.

Ezeket a képeket célszerű digitalizálni, így már együtt kezelhetők az eleve digitálisan készült képekkel. Különösen fontos, hogy minden digitális képről legyen mesterpéldányunk és hogy az archiválás 2 példányban történjen, két egymástól távol eső adathordozón és két külön szerveren.

Nagyon fontos a képek tárgyszavazása és a hozzáférés biztosítása. Ez internetes közösségi portálokon is történhet, mert előfordulhat, hogy valakik felismerik a

képet, a képen látható személyeket és segítségükkel tovább bővíthetők ismereteink a fotóról.

A minőségi könyvtári munkáról közvetlen információk birtokába is juthattunk, mert *Tőzsér Istvánné Géczí Andrea*, az egri Bródy Sándor Könyvtár igazgatója azon tapasztalatairól tájékoztatta a jelenlévőket, hogy az általa vezetett közkönyvtár 2013. január 22-én hogyan jutott a *Minősített könyvtár* cím birtokába.

Stratégiájuknak legfőbb elemei a *használatközpontúság, a változások gyors követése, a szolgáltatások megújítása, új szolgáltatások bevezetése, a partnerekkel való szoros együttműködés.*

Mindezekhez fontos a *folyamatos képzés, a továbbképzés, az informatikai fejlesztés és a legkorszerűbb állománygyarapítás, állománygondozás.*

Az intézmény 100 db számítógéppel rendelkezik, teljes körű számítógépes adatbázissal, elektronikus könyvtárral, számos internetes szolgáltatással, zeneműtárral. Hangsúlyt helyeznek az olvasók, a felhasználók képzésére is.

Igényes könyvtári rendezvényeikkel felkeresik az olvasókat, sok esetben helyszínre mennek (Pláza Könyvtár, Gárdonyi pontok, ahonnan szabadon elvihetők a könyvek, alkalmi rendezvények, stb.).

Arculatukat a fenntartó megyei jogú város arculatához igazítva alakították ki, ebből rögtön kitűnik, hogy a könyvtár Eger város intézménye.

Rendkívül izgalmas és érdekfeszítő volt *Fehér Miklós*, az OSZK munkatársának, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökének előadása a *21. századi kihívások a könyvtárakban* címmel.

Az előadó hangsúlyozta, hogy a felkészülésben nagy segítségére volt *Ásványi*

Ilona írása, melynek címe: *Töprengések az egyházi könyvtárak sorsáról.*

Mondandójának mottója sajátos módon az előadás végén fogalmazódott meg:

Üzenet – Hír – Evangélium:

„Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, amely Isten ajkáról való”. (Mt. 4, 4)

A 20. században keletkezett, ám a 21. század elején megoldandó nem csekély számú feladat nehéz helyzet elé állított bennünket, a digitalizáció, az új típusú dokumentumok befogadása, használata, a 24 órás hozzáférés, a személyre szabott szolgáltatások biztosítása, a felhasználó központúság és a minőség biztosítása a legsürgetőbb feladataink közé tartoznak. Az egyházi könyvtárak különösen nehéz helyzetben vannak, hiszen az 1948/49-es politikai fordulat jócskán visszavetette őket a fejlődésben, és jelentősen csorbította tekintélyüket is.

Azóta is alacsony az olvasók és a kölcsönzések száma, szerény a gyarapodás, mondhatni: könyvmúzeumokká degradálódtak.

Felmerül az a kérdés is, hogy milyen a fenntartók viszonya ezekhez az intézményekhez, értéknek vagy tehernek tekintik könyvtáraikat, megítélésük szerint mire használható egy-egy ilyen intézmény? Sokat mondó az a körülmény, hogy az alkalmazottak száma 4,17 fő/könyvtár, ami erősen behatárolja lehetőségeinket és jelzi nemcsak az egyházon belüli, de a társadalmi életben elfoglalt helyünket is.

Azért vannak kitörési pontok is: az egyházi könyvtár lehet a közösségépítés színtere és szolgálhatja a fenntartó sikerességét.

Ehhez szükséges a partnerekkel való együttműködés, a küldetéstudat megfogalmazása, a jó honlap és arculat kialakí-

tása. Tudomásul kell venni, hogy a szolgáltatás a pultról áthelyeződött a világhálóra.

Záró szavaiban a Magyar Könyvtárosok Egyesülete nevében Fehér Miklós partnerséget ajánlott az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének.

Dippold Péter, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatója arról tartott előadást, hogy a gazdasági nehézségek, a válság körülményei között hogyan lehet a szűkségből erényt kovácsolni. Erre nemcsak saját intézményét hozta föl példaként, hanem a közelmúltban tett hollandiai tanulmányútját is, hiszen Európa-szerte küzdenek a pénzügyi megszorítások, a létszámcsökkentés és szolgáltatások szűkülésének problémájával.

Mindehhez társulnak olyan nehézségek is, hogy a köztudatban egyre erősebben terjed az a vélemény, hogy a könyvtárakra nincs is szükség, a nyomtatott könyvek ideje lejárt, és hogy az internet mindent el fog nyelni.

A válságnak tényleg vannak számszerűsíthető jelei: stagnál a regisztrált használók, csökken a kölcsönzések és a személyes használók száma, ezzel szemben nő a távhasználók tábora.

Ezek után ismertette azokat a technikákat, melyek segítségével a fiatal korosztályokat be lehet csalogatni a könyvtárba és mindenki számára vonzóvá lehet tenni az intézményt. Ennek érdekében nem kell félni attól sem, hogy adott esetben egy könyvtár külső megjelenésében is teljes változáson menjen keresztül.

A jövő lehetőségeit az e-könyvek kölcsönzésében, a táv-ügyintézésben, a tartalmak távoli elérésében és a folyamatos használóképzésben látta.

Véleménye szerint megtakarítási lehetőségek az átszervezésben, a felszabaduló

munkahelyek be nem töltésében, az automatikus beléptető rendszerekben, a környezetbarát, energiatakarékos épületek használatában, a kis tagkönyvtárak megszüntetésében, a többfunkciós épületekben rejlenek.

A nap utolsó előadása **Böczy Gabriella** nevéhez fűződött, aki az InnovART Grafikai stúdió munkatársa és előadásában a *könyvtári brand* (márka) kialakításával foglalkozott. Mondanivalóját négy kérdés köré építette fel: 1. Mi a brand? 2. Mi a brandépítés? 3. Miért van rá szükség a könyvtárakban? 4. Melyek a brandépítés eszközei?

Ennek szükségességét és hasznosságát példákkal is illusztrálta, olyan márkanevekkel, melyek valójában lehangolták a piacot: ha ceruzát említ valaki, rögtön a Rotring, ha tetőcserépről van szó a Bramac, ha fűrészt említenek a Stihl jut eszünkbe. Ezek az asszociációk a sikeres *brandépítés* eredményei.

Ennek megvalósításához *tudatosságra, tervezésre, jó kommunikációra és kreativitásra* van szükségünk. Mi is versenyben vagyunk ugyanis a kultúra piacán. Nem nélkülözhetjük *hírnevünk gondozását, és használóink feltétlen bizalmát.*

A *brandépítés* lehetőségei: a jó arculat, a jó honlap és a PR. Az egységes arculat nélkülözhetetlen elemei a logó, a színvilág, a tipográfia, a stílus, de akár a hang, az illat is ide sorolhatók. Az arculat hordozói lehetnek egyebek mellett a berendezés, a névjegy, az olvasójegy, a levélpapír, a boríték, az eligazító táblák.

A harmadik, szakmai nap előadásai sem voltak kevésbé érdekesek és tanulságosak.

Elősként **Bajáki Rita** előadását hallottuk, aki az MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport tagja. Előadá-

sának címe: *1800 előtti ima-, énekes-és prédikációs könyvek kutatása és az egyházi könyvtárak szerepe.*

Elmondta, hogy *Szelestei Nagy László* vezetésével a Lelkiségtörténeti Konferenciák keretében jött létre az a kutatócsoport, melynek neve Lelkiségtörténeti Műhely, és amely közös keresztény alapokra helyezett kutatási program. Munkájukban hatalmas szerep jut az egyházi könyvtárakban való kutatásnak, hiszen forrásaik jó része ezekben a könyvtárakban található meg. Egyelőre nincs lehetőség arra, hogy teljes ima-és énekszövegeket dolgozzanak fel, csupán az incipitet (vagyis a szöveg kezdő szavait) tudják fölvenni. Emiatt digitalizálni sem tudják a szövegeket, de olyan adatbázist hoznak létre, melynek segítségével az egyes szövegek akár tucatnyi adat alapján azonosíthatók és az anyag a későbbiek során a teljes szöveggel, új adatokkal bővíthető és így majd a teljes szövegek digitalizálására is sor kerülhet. A kutatás eredményei részben külső érdeklődők számára is elérhetők.

A következőkben intézményeink arculatának kialakulása volt a téma.

Török Beáta, a Sapientia Szerzetesi Főiskola Könyvtárának vezetője bemutatta könyvtárunk arculatát, amely illeszkedik magának a főiskolának az (egyébként nagyon jól felépített) arculatához. Nem járunk messze az igazságtól, ha azt állítjuk, hogy tagkönyvtáraink közül a Sapientia Könyvtár rendelkezik a legjobban felépített, legtudatosabban megtervezett arculattal, amely akár illusztrációként is szolgálhatott volna Böczy Gabriella brandépítésről szóló előadásához. Itt valóban tetten érhető a tudatosság, a tervezés, a jó kommunikáció, a kreativitás és a PR tevékenység.

Köntös László, dunántúli főjegyző, a *Pápai Református Gyűjtemények* igazgatója ugyanazokról a nehézségekről számolt be a *gyűjtemények arculattervezésének* bemutatása során, melyekkel intézményeink legtöbbje küzd: nem tudjuk, hogy hol a helyünk az egyház(ak) intézményhálózatában.

A hagyományos református kollégiumok nem diákszállást és nem iskolát jelentettek és jelentenek, hanem olyan intézményi közösséget, melynek részese a teológiai főiskola, a gimnázium és a közgyűjtemények egyaránt. De milyen helyet foglalunk el fenntartóink értékrendjében? Hogyan tudunk sajátos arculatot létrehozni abban a helyzetben, amikor az egyházi intézmények sorában csak a sokadik helyen állunk? Az iskolák számának növekedésével egyre lejjebb csúszunk a „ranglétrán”. A könyvtár – levéltár – múzeum közös intézményi keretekben való működtetése sem kedvez a közgyűjteményeknek a brandépítésben.

A Pápai Református Gyűjtemények új logója, mely jól kifejezi azok működési területét és egyházi jellegét, nem illeszkedik azonban a Kollégium egészének arculatához, így próbálva jelezni egyfajta elkülönülését.

A konferencia szakmai napján a hagyományoknak megfelelően ismét bemutatott két könyvtár.

Tanászi Árpád a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek *Nagykönyvtárát* mutatta be. A könyvtár egyidős a kollégiummal (1531). 1658 után a kollégiumi könyvvállomány kiegészült a Rákóczi-család könyvtárával. A könyvtár virágkoraként emlegethetjük ezt az időszakot, hiszen fenntartói – a fejedelmi család tagjai, akiknek szívügyük volt a könyvgyűjtés és a könyvkiadás, és

legjelentősebb támogatói – akartak, és tudtak áldozni rá. Már azelőtt is évente támogatták az iskolai könyvtárat pénzzel és könyvekkel, hogy III. Rákóczi Zsigmond a kollégiumra hagyta volna azt a gyűjteményt, amivel az iskolának európai szintű könyvtára lett. Korábban apja –I. Rákóczi György – külön termet építtetett a kollégiumi könyveknek. Nem véletlen az, hogy Sárospatakat a tanulni vágyó nemes ifjak látogatták első sorban. A külföldi egyetemeket járó diákok pedig megteremtették azt a századokon át érvényesülő hagyományt, hogy hazatérve könyveket hoztak régi iskolájuknak. A Sárospataki Református Kollégium Nagykönyvtára közel 400.000 kötetes könyvanyagát egyéb gyűjtemények egészítik ki, amelyekkel együtt az állománya jóval meghaladja a félmillió könyvtári egységet. Ez a könyvtár európai uniós forrásokból sikeresen megújult, és a közelmúltban gyarapodott is: a II. világháború végén jóvátétel gyanánt egy 173 művet tartalmazó pataki gyűjteményt vittek a Szovjetunióba az orosz csapatok (ezek közül 134 Nyizsnyij Novgorod könyvtárának nyilvántartásába került), aminek egy részét a magyar állam 2006-ban visszavásárolta, így azok 61 év után visszatérhettek eredeti helyükre, a Nagykönyvtárba.

Befejezésül **Berecz Ágnes** és **Orosz Anna** tartottak előadást a *Ráday Könyvtár 2013-ban esedékes évfordulóiról*.

300 éve született *Ráday Gedeon*, a könyvtár alapítója, névadója, és 100 éve *Benda Kálmán*, a gyűjtemény egykori igazgatója. Ezeknek az évfordulóknak a megünneplése a gyűjteménynek otthont adó épületrész felújításával esik egybe.

Gróf Ráday Gedeon költő, műfordító, politikus, a magyarországi felvilágosodás

előkészítője, egyik vezéregyénisége volt. Kb. 6500 műből álló könyvtárát, amely számos könyvritkaságot is tartalmazott, 1861-ben családja eladta Török Pál püspöknek, illetve a Dunamelléki Református Egyháznak. Ez a könyvtár ma a Ráday Gyűjtemény legszámtottevőbb része.

Benda Kálmán Széchenyi díjas történész, levéltáros, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja volt, aki előbb a Ráday Gyűjtemény levéltárosa, később

igazgatója lett. A diktatúra éveiben súlyos mellőztetést és elhallgattatást kellett elszenvednie. Igazi történészi rehabilitációjára csak a rendszerváltás környékén került sor. A tudós történész könyvtárát a Ráday Gyűjtemény örökölte, ennek ünnepléses elhelyezésére is az évforduló kapcsán kerül sor.

Löffler Erzsébet
Egri Főegyházmegyei Könyvtár

TISZTELETBELI TAGJAINK

Az idei pápai közgyűlésünkön új tagkönyvtárat nem köszönthettünk, de annál nagyobb örömmel és szeretettel gratuláltunk három kedves Kollégának, akiket évek óta szoros kapcsolat fűz az EKÉ-hez és immár mint tiszteletbeli tagok tartoznak az Egyesüléshez. Az alábbi oldalakon az ő bemutatkozásukat olvashatjuk.

Az EKE tiszteletbeli tagja

Rozsondai Béláné Kolauch Marianne

1968-ban diplomáztam az ELTE Bölcsészettudományi Karán latin-könyvtár szakon. Óraadó tanárom volt későbbi első főnököm, Csapodi Csaba, a Corvina-kutató, az MTA Könyvtára Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye akkori vezetője. Ő hívott ötödéves koromban gyakorlatra osztályára 1967 őszén. 1969. január 1-től 2010. december 31-ig napra 42 évet dolgoztam az Akadémia palotájában, ezen a csodálatos osztályon, s mint vezetője mentem nyugdíjba. 2011. március 15-én a köztársasági elnök a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével tüntetett ki. 1976-ban bölcsészdoktori szigorlatot tet-

tem, 1985-ben kandidátusi értekezésemet védtem meg. Mintegy 130 publikációm van, közel fele idegen nyelvű. 1982 óta mint oktató részt vettem az ELTE BTK posztgraduális képzésében, valamint a Képzőművészeti Egyetemen a könyv- és papírestaurátor képzésben 2011-ig.

Pályám során több egyházi kezelésben álló könyvtárban kutattam hosszabb-rövidebb ideig. Kalocsán Boros István ellentmondást nem tűrő, persze az érseki könyvtár érdekeit képviselő felkérésére az ott őrzött kötetes kéziratokat, majd az ősnymtatvány-állomány kétharmadát néztem át kötéstörténeti szempontból. Ez utóbbiról dolgoza-